

Keskustapuolue, äänestäjät ja äänestyskäyttäytyminen Suomessa 1966—1988

JOHN LILJELUND

ABSTRACT

The Center Party,
Voters and Voting
behaviour in Finland
1966—1988

The Center Party has had an extremely central position in Finnish politics during the entire post-war era. The object of this presentation is to study and describe the electoral support of the Finnish Center Party and to show what kind of changes have occurred between 1966 and 1988. Apart from showing the changes which have emerged in the electorate, the presentation tries to explain how and why these changes have taken place. The presentation sets out to test and assess the validity of the logit method (technic) for Ecological Inference. This method explains the individual behavior based on information from the aggregate level. The method is built on the election results of two consecutive elections. The analysis of voter loyalty shows that the Center Party is one of the most stable political parties of Finland, i.e. the party has a very stable electorate. Most of the floating votes occurs between the Center Party and the non-voters and the Rural Party.

Tämä artikkeli on osa vasta valmistuneen lisenssi-aattityöni päätelmäkappaleesta. Tutkimukseni tarkoituksena on analysoida sitä, miten Keskustapuolueen (tulen käyttämään Keskustapuolue nimitystä puolueesta, joka muutti nimensä Suomen Keskustaksi vuonna 1988) äänestäjät ovat liikkuneet puolueesta toiseen. Tavoitteena on ollut osoittaa, kuinka stabiileja keskustan äänestäjät ovat olleet tutkittuna ajanjaksona. Tutkimustehtäväni ei ole selvittää kaikkia niitä tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet keskustan äänestäjien organisoitunut ja miten puolueen poliittinen linja rakentuu.

Tutkimuskohde

Keskustapuolueella on ollut hyvin keskeinen asema suomalaisessa politiikassa koko toisen maailmansodan jälkeisen ajan. Tämä näkyy varsinkin tarkasteltaessa hallitusten kokoonpanoa sotien jälkeen. Keskustapuolue on ollut mukana melkein kaikissa hallituskokoonpanoissa (Punnonen—Pirilä 1986, 53—60). Tämä voidaan perustella lähinnä kahdella tavalla. Ensinnäkin puolueella on ollut selkeä pyrkimys ja halu osallistua hallitusyhteistyöhön, vaikka välillä puolueessa on keskusteltu asiasta värikkäästi.

Toisaalta on olemassa indikaattoreita, jotka osoittavat, kuinka osa Keskustapuolueen kentästä suoraan pitää valtiota heidän ainoana etujärjestönään. Tämä edellyttää tietenkin puolueen osallistumista hallitusyhteistyöhön, jotta tämä valitsijoiden tunne voidaan tyydyttää.

Keskustapuolueen valinta tutkimuksen kohteeksi oli hyvin perusteltua. Tämä johtuu osittain siitä, että puolue on jäänyt kahden varsinaisen puoluetutkimustradition ulkopuolelle. Puoluetta on ollut vaikea sijoittaa oikeisto-vasemmisto-jatkumoon, mikä on johtanut siihen, että se ei ole kiinnostanut tutkijoita riittävässä määrin. Keskustapuolue ei sovellu myöskään poliittisen keskustan tutkijalle esimerkiksi. Puolue on liian suuri ja voimakas, eroten muutenkin muista keskiryhmistä. Suomessa saati muualla ei ole tehty laajaa Keskustapuoluetta käsittelevää tutkimusta, eikä varsinkaan laajaa äänestyskäyttäymistä käsittelevää tutkimusta. Aikaisemmat tutkimukset ovat olleet suppeampia ja keskittyneet lähinnä alueellisiin havaintoihin. Esimerkkeinä ovat mm. Antti Tuomikosken (1980) ja Lauri Palmusen (1978) tutkimukset. Keskustapuoluetta on aiemmin tutkittu lähinnä puolueen omasta intressistä. On siis tarvetta laajemmin tutkia yhtä maamme suurinta puoluetta.

Keskustapuolueen asema on muuttumassa. Puolue on ensimmäistä kertaa varsinaisessa oppositioasemassa yli kolmeenymmeneen vuoteen. Puolue on käynyt läpi monia muutoksia, ja puolueen sisällä keskustellaan parhaillaan siitä, kuinka Keskustapuolue voisi muuttua toisenlaiseksi puolueeksi kuin mitä se on tänään. Kysymykseen tietävätkö Suomen Keskusta ja sen jäsenet, mitä he oikein hakevat muutoksilla, löytyy varmasti yhtä monta kysymystä kuin vastausta. Suomen Keskustan sisällä käydyissä keskusteluissa on viime vuosien aikana ollut lähes päteemana puolueen kannatuksen lisääminen nykyisessä tilanteessa. Puoluejohto on antanut useampiakin ratkaisuvaihtoehtoja tähän kysymykseen. Tulisiko puolueen valita porvarillinen suunta ja pyrkiä saalistamaan ääniä muilta oikeistovoimilta vai pitäisikö puolueen valita yhteistyö vasemmiston ja muun poliittisen keskustan sekä vihreiden kanssa? Miten puolueen tulee suhtautua yhteistyöhön sosialidemokraattien kanssa? Tähän keskusteluun viimeksi tuotu esitys lähtee liikkelle laajasta Keskustaliitto-ajatuksesta. (Kääriäinen 1989). Sen perusteella mitä ekologisen inferenssin tutkimukset osoittavat äänisiirtymistä vuosina 1966 - 1988, näyttäisi siltä, että politiikan siirtäminen oikeammalle ei olisi loogista. Äänestäjien liikkuvuus Keskustapuolueen ja Kansallisen Kokoomuksen välillä on lähinnä mitätöntä verrattuna esimerkiksi Keskustapuolueen ja Suomen Maaseudun puolueen välisiin siirtymiin.

Tutkimustehtävä

Yhtenä keskeisenä lähtökohtana tälle tutkimukselle oli selvittää, onko havaittavissa selvää yhteyttä puolueen harjoittaman politiikan ja sen saaman kannatuksen välillä. Vaikuttaisi itsestään selvältä, että näin olisi, mutta niin ei vain ole. Tutkimuksessani (Liljelund 1989, 231—235) käy selvästi ilmi, että puolueen kannatuksen kehitys ei ole suorassa suhteessa puolueen harjoittaman politiikan kanssa. Puolueen harjoittama politiikka voi toimia selittäjänä suurissa linjakysymyksissä, mutta se ei selitä kaikkia puoleessa tapahtuneita äänisiirtymiä. Jotta tätä lähtökohtaa voitaisiin tutkia paremmin, on tiedettävä mitä Keskustapuolueen äänestäjäkentässä on muuttunut vuosien aikana. Tämän tekee mahdolliseksi ekologisen inferenssin metodi, jota on viimeksi kehitellyt tanskalainen professori Søren Risbjerg Thomsen (1987). Niitä tuloksia joita tällä menetelmällä saadaan, voidaan myöhemmin verrata puolueen jokaisella vaalikaudella harjoittamaan politiikkaan. Tutkimuksessa on kunnallisvaalien

osalta poikettu tästä vertailusta ja käsitelty yhtä keskeistä kysymystä jokaisen vaalin yhteydessä. Tämän vertailun pohjalta näyttäisi siltä, että puoluejohdon harjoittama politiikka vaikuttaisi enemmän puolueen äänestäjien käyttäytymiseen eduskuntavaaleissa kuin kunnallisvaaleissa. Kunnallisvaalien osalta tämä selittyy lähinnä paikallisten kysymysten tärkeydellä, mikä myös selittää suuremmat äänisiirtymät kuin eduskuntavaaleissa.

Metodi

Päätös käyttää "uutta" ekologisen inferenssin metodia/tekniikkaa, perustuu siihen, että tätä metodia ei ole käytetty Suomessa vaaleihin tässä mittakaavassa. Metodia on aiemmin kokeiltu eduskuntavaaleihin ja kunnallisvaaleihin 1988 (Thomsen ym. 1989, 19 - 25) sekä presidentinvaaleihin 1988 (Berglund—Liljelund 1989). Yksi tämän tutkimuksen päätaivoitteista oli kokeilla metodia ja osoittaa sen käyttökelpoisuus. Metodien kokeilu on tapahtunut kaikkien niiden erilaisten vertailujen avulla, joita on tehty ekologisella inferenssillä. Nämä tietokoneajojen kautta saadut tulokset osoittavat selvästi olemassa olevaa äänisiirtymien mallia Keskustapuolueeseen ja sieltä ulos. Myös muilla puolueilla on olemassa selkeä äänisiirtymien malleja. Ei ole olemassa mitään suurempia eroavaisuuksia, joita erikseen pitäisi selittää.

Haastattelututkimuksissa, jotka ovat hyvin kalliita, esiintyy useita validiteetti-ongelmia. Tämä ei ollut kuitenkaan ratkaiseva syy ekologisen inferenssin valintaan. Synnä oli se, että haastattelu-tutkimusta ei voida suorittaa esimerkiksi kymmenen vuotta vaalien jälkeen, mikä taas on ekologisen inferenssin kohdalla mahdollista. Toisena vaikuttimena ekologisen inferenssin valintaan oli se, että Suomessa on suoritettu haastattelututkimuksia säästeliäästi. (Pesonen 1970; Suhonen 1972; Pesonen—Oksanen 1983).

Ekologisen inferenssin metodi on hyvin monimuotoinen. Voidaan lyhyesti todeta, että se rakentuu korrelaatio-analyysin varaan, jossa kaksia peräkkäisiä vaaleja verrataan keskenään. Metodia voidaan myös luonehtia analyysiksi, joka tutkii yksilön käyttäytymistä aggregaatti-informaation pohjalta. Kysessä ei ole mikään regressiometodi, mutta se ei myöskään käytä perinteistä rxy-korrelaatiota. Metodien käytön pohjana on ekologinen kunta-arkisto, jossa vaalien tulokset löytyvät kunnittain.

Varsinaisia vertailuja tehdään käyttämällä Thomsenin (1987) kehittelemän tietokoneohjelman ECOL:n avulla. Tämä ohjelma vertaa kaikkien

puolueiden äänimäärät erikseen vertailupuolueen äänimäärien kanssa. Vertailupuolueena on käytetty äänestämättömien ryhmää. Koska vertailu pohjautuu vaalitulokseen, emme tiedä mitään yksilön toiminnasta. Suoritetaan siis ekvaatio individualisen tetrakorisen korrelaation ja ekologisen tetrakorisen korrelaation välillä tutkien yksilön äänestyskäyttäytymistä.

Kyseinen yhtälö perustuu kahteen yksinkertaiseen olettamukseen. Ensimmäinen olettamus vaatii isomorfia yksilötasoisien ja ekologisen faktorin rakenteiden välille. Toinen olettamus vaatii korkeata suhdetta individuallisen ja ekologisen varianssin välille (Thomsen 1987, 108—112). Metodi ei anna tulosta, jota voitaisiin pitää absoluuttisena totuutena, vaan kysymys on ainoastaan arvioista. Tämän johdosta siirtymämatriiseissa tulokset annetaan prosentteina. Mutta lukija voi saada jonkinlaisen käsityksen todellisista äänimääristä laskemalla siirtymäosuuden puolueen kokonaiskannatuksesta vaalettain. Nämä arviot tosin antavat hyvän kuvan tapahtuneesta. Tosin metodilla on omat heikot puolensa.

Ekologisen inferenssin metodin käyttäminen vaatii tutkittavan maan jakamista poliittisesti homogeenisiin alueisiin. Tutkimuksessa on käytetty kahta erillistä aluejakoa. Tutkimuksessa on käytetty pohjana Sten Berglundin (1987) aluperin laatimaa aluejakoa. Berglundin aluejako perustuu viiteen alueeseen ja se on validiteetti-testauksien yhteydessä osoittanut parhaat luottettavuusarvot (index of dissimilarity), mitä on saatu minkään ekologisen inferenssillä suoritettujen tutkimusten yhteydessä.

Koska metodi parhaimmillaan pystyy olemaan ainoastaan arvio siitä, mitä on tapahtunut, pyritään tuloksia vertailemaan suoritettuihin hastattelututkimusten tuloksiin. Tämä indeksi on se työkalu, jolla validioidaan kyseinen metodi. Vaihtoehtoisena aluejakona tälle käytin omaa jakoa, jossa on seitsemän aluetta. Tämä aluejako eroaa Berglundin jaosta siten, että Uusimaa ja Lapin lääni on erotettu omiksi alueiksi ja samalla muut alueet ovat pienentyneet. Tutkimus tosin osoitti, että seitsemän alueen jako ei ollut yhtä vahva kuin alkuperäinen.

Tutkimuksessa alkuperäistä aluejakoa on käytetty kaikkiin tutkittuihin eduskunta- ja kunnallisvaaleihin, sekä kaikkiin muihin analyysihin. Vaihtoehtoista aluejakoa käytettiin ainoastaan eduskuntavaalien osalta. Tässä pyrittiin yhtäältä kokeellisesti käyttämään vaihtoehtoista aluejakoa, ja toisaalta tämä mahdollisti pienempiin alueihin kohdistuvan tutkimuksen. Mutta vasta validiteettilaskelmien valossa vaihtoehtoinen aluejako on heikompi. Se

osoittaa ainoastaan soveltuvuusindeksissä keskiarvoa 10,3 kun alkuperäisen aluejaon kohdalla keskiarvo on ainoastaan 8,6. Näiden kahden jaon välinen ero on verrattain merkittävä, mutta molemmat jaot osoittavat huomattavasti parempia tuloksia kuin vastaavat ruotsalaiset ja tanskalaiset, joissa tulos on yli 12 (Thomsen 1989, 25—26). Vaihtoehtoinen aluejako osoitti, että suurissa alkuperäisen aluejaon alueissa on paljon eroavaisuuksia, joita on pyritty poistamaan vaihtoehtoisella aluejaolla. Samalla vaihtoehtoinen aluejako palveli tutkimuksen tehtävää kokeilla metodia ja sen käyttökelpoisuutta Suomen oloihin.

Puolueen luonne

Keskustapuolue, on puolue, joka jo pitemmän aikaa on ollut hallitusvastuussa. Yllättäen puolue putosi hallituksesta epämääräisen ja monimutkaisen poliittisen pelin jälkeen vuoden 1987 eduskuntavaalien jälkimainingeissa. Keskustapuolueella ei ole ollut varsinaista puolueideologiaa — järjestelmäideologiaa, jonka varaan olisi rakennettu puolueen toimintaa. Ei ole olemassa varsinaista "keskustaideologiaa". Keskustaideologia, jos sitä on, lähtee ihmisestä ja se on inhimillinen ideologia (Kuisma—Rusi 1980).

Puolueen ohjelmat ja periaatteet viittaavat olemassa olevaan pragmaattiseen ajatteluun, jonka pohjalta puolueen poliittinen profiili muotoutuu. Puolue rakentaa hyvin pragmaattista politiikkaansa perinteisen vasemmiston ja oikeiston välille. Keskustapuolue ei ole Duverger'n (1967) määritelmien mukaisesti mikään kaaderipuolue, vaikka se osan näistä vaatimuksista täyttääkin. Keskustapuolue on yksi maamme suurimmista puolueista organisaatioltaan ja jäsenmäärältään, mikä tekee siitä joukko-
puolueen. Puoluetta ei kuitenkaan voida pitää normaalina joukko-
puolueena, koska puolueelle on luonteenomaista kaaderipuolueille tyypillinen hyvin vahva johtajakeskeisyys.

Keskustelu siitä onko puolue valtionhoitajapuolue tai ei, on vaikuttanut Keskustapuolueeseen kaikkein eniten. Kuten aiemmin todettiin, puolueella on tarve istua hallituksessa, vaikka tutkimus ei osoitakaan mitään suurta laskua kannatuksessa, vaikka puolue olisi oppositiossa. Tämä ei ole syy, jonka nojalla puoluetta voidaan pitää valtionhoitajapuolueena. Toinen merkittävä tekijä on Keskustapuolueen voimakas kehitys yleispuolueeksi. Tämä yleispuolue on varsinkin 1980-luvulla pyrkinyt aktiivisemmin saavuttamaan uusia äänestäjäryhmiä, kun omat peruskannattajat — maaseutuväestö —

vähenee uhkaavasti. Suomen Keskustalla on tosin erittäin korkea kannatus maatalousväestön keskuudessa. Muuten keskustan äänimäärä jakautuu verrattain tasaisesti maatalousväestön, työläisten ja toimihenkilöiden kesken.

Maalaisliitto muutti nimensä vuoden 1965 puoluekokouksessa Keskustapuolueeksi. Kuusikymmentäluvun loppua kuvasti puolueessa uudistamisen aikakausi. Tämä uudistuminen koki tosin yllättävän lopun vuoden 1970 katastrofivaalien yhteydessä (Siikala 1972, 65—71). Tällöin puolue menetti suuren osan äänestäjistään etenkin SMP:lle. Tästä huolimatta Keskustapuolue on koko 70- ja 80-luvun ajan jatkanut omaa uudistumispolittikkaansa. Tämä uudistuminen sai seuraavan suuren käänteen kesällä 1988, kun Keskustapuolue vaihtoi nimensä Suomen Keskustaksi. Tämän nimen tulisi paremmin kuvastaa puolueen pyrkimystä toimia todellisena vaihtoehtona poliittisessa keskustassa.

Puolueuskollisuus ja ääriviritymät

Keskustapuolueessa äänestysuskollisuus on muita puolueita vahvempaa tutkituissa eduskunta- ja kunnallisvaaleissa. Muista puolueista vastaavia äänestysuskollisuuden lukemia osoittaa lähinnä Ruotsalainen Kansanpuolue. Tämä puolueuskollisuus, joka on ekologisen inferensin analyysin tulos, on jatkuvaa ja esiintyy koko tutkitun kauden aikana verrattain korkeana. Tässä yhteydessä on syytä pohtia, voiko tämä korkea puolueuskollisuus tulevaisuudessa aiheuttaa ongelmia puolueelle. Liian korkea tai hyvin pitkään korkealla pysyvä puolueuskollisuus osoittaa verrattain suurta peruskannattajakuntaa, mutta indikoi samalla hyvin pientä uusien keskustaaäänestäjien ryhmää. Viimeisimmät käydyt

vaalit osoittavat selvästi, kuinka Keskustapuolue on onnistunut lisäämään kannatustaan aiemmin äänestämättä jättäneiden keskuudessa. Puolueelle, joka tulevaisuudessa haluaa voittaa suuria vaalivoittoja, tämä äänestämättömien joukon saavuttaminen on ensiarvoisen tärkeää. Vaikka äänestäjien liikkuvuus Keskustapuolueen ja SMP:n välillä on hyvin vilkasta, mitään suuria voittoja ei ole nähty viime vuosina, ei ainakaan mitään 70-luvun alun tapaisia tappioita.

Toisaalta Keskustapuolueen ja SKDL:n välinen suhde on huomattavasti mielenkiintoisempaa suhde kuin edellä mainittu suhde Suomen Maaseudun puolueeseen. SKDL on se toinen puolue, jonne entinen keskusta-äänestäjä siirtyy SMP:n ohella, kun Keskustapuolue ei enää mobilisoi vanhoja äänestäjiään. Tosin hyvin useat valitsevat äänestämättömyyden tässä tilanteessa vaihtoehtona uudelle puoluevalinnalle. Ei ekologisen inferenssin-analyysissä eikä tavallisessa korrelaatio-analyysissä ole havaittavissa mitään varsinaista jatkuvaa yhteyttä Keskustapuolueen ja Kansallisen Kokoomuksen keskinäisille äänisiirtymille ja korkealle kannatukselle. Korkea Keskustan kannatus kilpailee selvästi korkean kokoomuslaisen kannatuksen kanssa. Nämä kaksi puoluetta ovat siis toisiaan pois sulkevia. Sosiaalidemokraattien ja Kokoomuksen korkean kannatuksen välillä on sitä vastoin olemassa hyvinkin vahva yhteys, samoin kuin SMP:n ja Keskustapuolueen välillä. Myös suhde SKDL:n ja Keskustan välillä on merkittävä, joskaan ei niin korkea kuin edellä mainitut suhteet.

Tutkimusajanjaksona suoritettu ekologisen inferenssin analyysi (ECOL-tietokanta ja Ekologinen kunta-arkisto) osoittaa selvää kaavamaisuutta Keskustapuolueen äänestäjien äänisiirtymissä eduskun-

Taulukko 1. Äänisiirtymät eduskuntavaaleissa 1970—1972 koko maassa.

		1972	1972	1972	1972	1972	1972	1972	1972	1972	1972	
		SKDL	TPSL	SDP	FLP	FKF	CENT	LFP	SAML	SFP	ABST	YHT.
1970	DFFF	89.9	0.2	2.4	0.1	0.4	0.3	0.5	1.1	0.0	5.1	100.0
1970	TPSL	3.3	26.1	24.1	0.4	4.7	0.3	3.0	3.7	0.1	34.3	100.0
1970	SDP	1.2	0.5	87.9	0.0	0.9	0.0	1.0	2.8	0.0	5.6	100.0
1970	FLP	0.5	0.1	0.6	75.3	1.3	11.3	0.3	0.8	0.0	9.8	100.0
1970	FKF	2.5	1.2	9.4	1.1	34.8	1.0	3.6	6.4	0.0	39.9	100.0
1970	CENT	0.7	0.1	0.4	5.5	0.8	88.2	0.1	0.2	0.0	3.9	100.0
1970	LFP	3.2	0.7	10.5	0.1	2.4	0.1	60.6	10.5	0.0	11.8	100.0
1970	SAML	1.1	0.3	5.8	0.2	2.0	0.2	3.0	80.9	0.0	6.5	100.0
1970	SFP	0.5	0.1	0.8	0.0	0.1	0.0	0.1	0.1	91.4	6.9	100.0
1970	ÖVR	11.8	0.9	4.6	1.8	2.1	5.8	3.1	5.3	0.7	63.9	100.0
1970	ABST	4.0	1.4	9.1	1.3	4.6	1.1	2.0	4.4	0.3	71.8	100.0
	YHT.	13.8	0.8	20.8	7.6	2.1	13.7	4.2	14.2	4.1	18.7	100.0

tavaaleissa. Keskustapuolue menetti useinmiten vanhoja äänestäjiään juuri SMP:lle edellisistä vaaleista. Selvemmin tämän huomaa vuoden 1972 vaaleissa. Oheisesta taulukossa (siirtymämatriisi) käy ilmi puolueiden äänisiirtymät koko maan osalta vuoden 1970 eduskuntavaaleista vuoden 1972 eduskuntavaaleihin. Merkittävänä näissä vaaleissa voidaan pitää Keskustapuolueen äänestäjien SKDL:ä pienempää puolueuskollisuutta. Muuten nämä vaalit noudattavat yleistä kaavaa.

Suurempi kato on koko ajanjaksona käynyt äänestämättömien puolueelle, vaikkakin Keskustapuolueesta ääniä on siirtynyt tälle ryhmälle muita puolueita vähemmän. Yleisesti kansandemokraatit ja kristilliset saivat vastaanottaa pieniä määriä uusia äänestäjiä Keskustapuolueesta. Siirtymät Kokoomukseen ovat hämmästyttävän pieniä.

Mielenkiintoista on myös, että Keskustapuolue ei ole menettänyt juurikaan äänestäjiä vihreille ja muille vaihtoehtoliikkeille, mutta suuria saavutuksia ei tältä saralta myöskään ole. Tämä johtunee tosiasiaista, että Keskustapuolueen "vihertävä" politiikka ei herätä kiinnostusta vihreiden keskuudessa, mutta tyydyttää kuitenkin puolueen jäsenistöä siinä määrin, että siirtymiä vihreisiin ei merkittävästi tapahdu. Toinen mielenkiintoinen ilmiö on se, että Keskustapuolue ei ole menettänyt mainittavaa osuutta äänestäjistään LKP:lle edes yhteisen puolueiliitoksen purkaantumisen jälkeen 1986. Tosin menetykset LKP:lle olivat olleet hyvin pienet jo ennen liitosta.

On selvästi havaittavissa, että suurin ryhmä Keskustapuolueen uusista äänestäjistä koostuu aiemmin äänestämättä jättäneistä. Kuten jo aiemmin on todettu siirtymävirrat SMP:n ja Keskustapuolueen välillä ovat olleet hyvinkin voimakkaat. Tämä tarkoittaa

sitä, että Keskustapuolue on saanut takaisin niitä äänestäjiään, joita se on aiemmin menettänyt SMP:lle. Muuten uudet äänestäjät tulevat SKDL:sta ja muista pienpuolueista. Ainoastaan RKP:n kanssa puolueelta puuttuvat lähes täysin äänisiirtymät, mikä johtunee puolueiden hyvin erilaisesta alueellisesta kannatuksesta.

Kiintoisaa on huomata, että Keskustapuolueen ja Liberaalisen Kansanpuolueen puolueiliitoksen jälkeen ainoastaan noin 2% LKP:n aiemmista äänestäjistä antoi äänensä Keskustapuolueelle. Tämä jos mikä selvästi osoittaa liitoksen epäonnistumista. Keskustapuolueen johto on jo pitempään uskonut, että Keskustapuolueen ja Kokoomuksen välillä on olemassa voimakas äänten siirtymä. Tämä uskomus on lähinnä perustunut erilaisiin haastattelu-tutkimuksiin. Jo aiemmin osoitetun tavallisen Pearsonin korrelaation mukaan vastaavaa suhdetta ei ole olemassa. Tämän vahvistaa myöhemmin suoritettut ekologisen inferenssin analyysit (Liljelund 1989, 142—146). Äänisiirtymät Keskustapuolueen ja Kokoomuksen välillä ovat lähinnä marginaalisia eduskuntavaaleissa, mutta suuremmat kunnallisvaaleissa. Taulukosta 2 käy ilmi äänisiirtymät vuoden 1987 eduskuntavaaleissa. Tässä huomataan, että Keskusta menettää enemmän äänestäjiä Kokoomukselle kuin se siltä saa.

Äänisiirtymät kunnallisvaaleissa osoittavat selvästi, että Keskustapuolueen kannattajakunnassa on olemassa suuriakin eroja verrattaessa eduskuntavaaleja kunnallisvaaleihin. Äänisiirtymät SMP:lle ja nukkuvien puolueelle ovat vieläkin huomattavat, mutta uutena vaikuttajana on Kokoomus, joka kunnallisvaaleissa on huomattavasti lähempänä kuin eduskuntavaaleissa.

Keskustapuolueen kohdalla voidaan puhua "kak-

Taulukko 2. Äänisiirtymät eduskuntavaaleissa 1983—1987 koko maassa.

	1987 SDP	1987 KOK	1987 KESK	1987 SKDL	1987 SMP	1987 RKP	1987 DEVA	1987 SKL	1987 LKP	1987 POP	1987 SEP	1987 VIHR	1987 MUUT	1987 ABST	1987 YHT.
1983 SDP	74.1	3.7	0.3	1.3	0.3	0.2	1.7	0.9	0.6	0.0	0.6	2.1	0.2	14.0	100.0
1983 KOK	2.7	81.1	0.5	0.5	0.4	0.1	1.3	1.0	0.6	0.0	0.6	3.0	0.2	8.1	100.0
1983 KESK	0.6	1.2	83.6	1.0	3.6	0.0	0.8	1.0	0.1	0.0	0.2	0.2	0.1	7.5	100.0
1983 SKDL	3.7	2.8	1.3	53.5	1.3	0.6	12.7	0.7	0.7	0.0	1.2	3.4	0.3	17.9	100.0
1983 SMP	2.7	5.9	9.7	1.8	41.9	0.1	1.7	2.7	0.4	0.0	1.5	1.4	0.3	29.8	100.0
1983 RKP	0.4	0.2	0.0	0.3	0.0	93.8	0.3	0.1	0.2	0.1	0.1	0.8	0.2	3.5	100.0
1983 SKL	5.6	8.3	3.6	1.7	6.1	0.8	4.6	20.1	1.3	0.1	1.8	3.8	0.4	41.9	100.0
1983 PKP	1.8	2.8	0.1	1.4	0.0	10.0	1.1	1.3	3.8	1.4	0.7	19.8	17.6	38.2	100.0
1983 SYPJ	2.7	3.6	3.1	3.0	3.5	4.7	3.6	1.9	2.6	0.4	0.9	10.6	13.6	45.8	100.0
1983 MUUT	2.7	5.9	7.5	5.6	0.7	3.2	11.1	1.6	2.7	0.2	1.6	25.4	2.5	29.4	100.0
1983 ABST	5.2	5.1	2.0	2.8	3.1	1.4	3.5	3.3	1.4	0.2	1.8	5.1	1.1	64.0	100.0
YHT.	18.4	17.6	13.6	7.2	4.9	4.0	3.2	2.0	0.7	0.1	0.9	3.1	0.5	23.9	100.0

soisstrategiasta"; toisaalla valtiolliseen toimintaan keskittyneen valtiopuolueen rooli sekoittuu toiseen rooliin, voimakkaaseen alueellisesti painottuneeseen kunnallispolitiikkaan. Tälle kunnallispolitiikalle on ollut ominaista, ja on vieläkin, vahva yhteistyö oikeiston kanssa kuntatasolla. Keskustapuolueen sisältä on jopa kuulunut lausuntoja, että puoluekenttä tekee mitä tahansa, jotta se ei joutuisi työskentelmään yhdessä vasemmiston kanssa (Hokkanen 1976, 76—78). Samaan aikaan puolue istui hallituksessa ainakin SDP:n kanssa. Voimakas poliittinen yhteistyö johtaa väistämättömästi korkeampiin äänestysmuutoksiin Keskustapuolueen ja muiden oikeistopuolueiden välille. Keskustapuolueelle on myös ominaista huomattavasti pienempi puolueuskollisuus kunnallisvaaleissa kuin eduskuntavaaleissa. Puolueuskollisuus nousi vasta 80-luvun loppupuolella niihin lukemiin, joissa se on liikkunut eduskuntavaaleissa. Keskustapuolueen puolueuskollisuus on ollut heikompi kunnallisvaaleissa, mutta sama koskee kaikkien muidenkin puolueiden äänestäjien puolueuskollisuutta. Tämä on johtanut yhä suurempiin äänisiirtymiin puolueiden välillä. Mutta myös nukkuvien puolueessa puolueuskollisuus on alhaisempaa kunnallisvaaleissa. Tämä tarkoittaa sitä, että kunnallisissa vaaleissa on valitsijan huomattavasti helpompaa vaihtaa puolueesta toiseen tai siirtyä nukkuvien puolueeseen tai sieltä pois. Samalla näkyy se, että paikalliset kysymykset ohjaavat päätöksentekoa paremmin kuin traditionaalinen puolueuskollisuus. Poliitiikka on kuntatasolla helpommin nieltävissä.

Äänisiirtymissä havaitut eroavaisuudet näiden

kahden vaalityypin (eduskunta- ja kunnallisvaalit) välillä johtuvat kannattajakunnan eroavaisuuksista. Tämä huomattiin selvästi suoritettaessa nk. poikittaisajaja yhden eduskuntavaalin ja yhden kunnallisvaalin välillä. Nämä tutkimukset osoittavat ensinnäkin selvästi suurempia kokonaisuäänisiirtymiä ja vähäisempää puolueuskollisuutta verrattaessa yhtä eduskuntavaalia yhteen kunnallisvaaliin, kuin verrattaessa kahta eduskunta- tai kunnallisvaalia toisiinsa. Tämä vahvistaa sitä väittämää, että puolueilla on hieman erilainen kannattajakunta vaalityypistä riippuen, alueelliset näkökohdat huomioon ottaen. Pienissä Keskustapuolueen hallitsemisissa kunnissa tilanne on tietenkin toinen kuin kunnassa, jossa kaikki puolueet kilpailevat. Keskustapuolueella on verrattaen alhaista puolueuskollisuutta osoittavat luvut näissä poikittaisajoissa. Vaikka Keskustan ja Kokoomuksen välillä on korkeammat äänisiirtymät kunnallisvaaleissa, niitä ei näy näissä tutkimuksissa. Taulukosta 3 käy selvästi ilmi mitä muutoksia on tapahtunut verrattaessa vuoden 1987 eduskuntavaaleja vuoden 1988 kunnallisvaaleihin.

Tutkimuksessa analysoitiin myös viime presidentinvaaleja. Tällöin verrattiin toisiinsa suoran ja epäsuoran kierroksen tuloksia, mutta myös vuoden 1987 eduskuntavaaleja verrattiin presidentinvaaleihin. Mitään varsinaista uutta nämä presidentinvaalien analyysit eivät antaneet. Tosin Keskustapuolueen osalta on kiintoisaa nostaa esille yksi tulos, joka oli hieman yllättävä. Ainoastaan hyvin pieni osa (2,5%) RKP:n äänestäjistä vuoden 1987 eduskuntavaaleista antoi äänensä suoraan Keskustapuolueen ehdokkalle Paavo Väyryselle presidentinvaalien

Taulukko 3. Äänisiirtymät eduskuntavaalien 1987 ja kunnallisvaalien 1988 välillä koko maassa.

	1988 DEVA	1988 SKDL	1988 SDP	1988 VIHR	1988 LKP	1988 KESK	1988 SAMP	1988 SEP	1988 RKP	1988 SKL	1988 KOK	1988 POP	1988 MUUT	1988 ABST	YHT.
1987 SDP	1.0	2.5	66.4	0.7	0.5	1.3	0.6	0.1	0.4	1.3	5.3	0.0	0.4	19.4	100.0
1987 KOK	1.8	2.5	5.3	1.5	1.1	3.5	1.2	0.3	0.5	1.9	55.3	0.1	1.4	23.4	100.0
1987 KESK	0.2	3.0	3.5	0.1	0.1	79.4	2.5	0.0	0.0	0.4	3.7	0.0	0.5	6.6	100.0
1987 SKDL	2.2	46.5	8.1	1.4	0.6	4.3	1.7	0.2	1.5	1.2	5.6	0.1	0.8	25.8	100.0
1987 SMP	0.9	5.1	7.0	0.7	0.4	29.0	17.0	0.1	0.2	1.6	9.5	0.0	1.3	27.0	100.0
1987 RKP	0.9	2.2	1.8	2.8	0.4	0.3	0.3	0.2	68.4	0.5	1.7	0.3	1.6	18.7	100.0
1987 DEVA	7.5	14.5	11.2	2.0	1.7	3.9	1.8	0.3	1.8	2.1	12.7	0.1	1.9	38.5	100.0
1987 SKL	1.6	3.3	6.8	2.1	0.9	9.0	3.4	0.2	0.4	12.7	13.7	0.1	2.3	43.4	100.0
1987 LKP	3.0	5.6	9.3	4.8	2.8	1.7	1.4	0.4	2.6	3.2	15.4	0.2	1.9	47.7	100.0
1987 POP	1.7	4.0	4.7	3.6	1.0	2.9	1.2	0.6	7.1	2.2	6.6	3.6	6.9	54.0	100.0
1987 SEP	3.9	7.0	8.5	3.1	1.7	3.1	2.7	0.8	1.8	2.8	16.1	0.1	4.0	44.2	100.0
1987 VIHR	3.5	5.7	7.1	90.9	1.9	1.3	1.2	0.5	3.5	3.3	14.0	0.6	3.8	43.6	100.0
1987 MUUT	2.2	5.3	4.7	5.5	1.2	2.9	1.9	0.5	8.3	2.4	8.8	1.1	4.2	51.2	100.0
1987 ABST	2.2	6.0	9.1	2.1	0.9	5.3	3.0	0.3	1.6	2.7	9.9	0.2	2.1	54.6	100.0
YHT:	1.8	7.3	17.7	1.7	0.8	14.9	2.5	0.2	3.7	1.9	16.0	0.1	1.4	30.1	100.0

Taulukko 4. Äänisiirtymät eduskuntavaaleista 1987 presidenttivaalien ensimmäiselle kierrokselle 1988 koko maassa.

		1988	1988	1988	1988	1988	1988	1988	YHT.
		KOIVISTO	VÄYRYNEN	HOLKERI	KIVISTÖ	KAJANOJA	HYL.	ABST	
1987	SDP	89.3	1.8	2.1	1.8	0.2	0.3	4.4	100.0
1987	KOK	22.7	2.5	59.3	4.1	0.7	0.8	10.0	100.0
1987	KESK	4.2	88.0	0.9	1.1	0.1	2.1	3.7	100.0
1987	SKDL	19.7	3.9	3.1	58.8	1.7	1.1	11.8	100.0
1987	SMP	23.6	38.2	3.4	3.8	0.5	3.4	27.1	100.0
1987	RKP	61.4	2.5	11.6	4.7	0.9	5.6	13.4	100.0
1987	DEVA	41.4	3.4	6.8	20.4	12.1	1.0	14.9	100.0
1987	SKL	37.3	11.3	9.9	5.0	0.9	2.2	33.5	100.0
1987	LKP	42.9	2.2	17.0	9.3	1.6	2.0	25.1	100.0
1987	POP	27.9	6.4	8.6	6.2	1.3	9.7	39.9	100.0
1987	SEP	44.5	3.4	11.9	10.5	2.0	1.0	26.6	100.0
1987	VIHR	34.5	1.0	25.6	12.0	1.6	3.6	21.5	100.0
1987	MUUT	23.9	3.8	16.9	9.4	1.3	7.4	37.3	100.0
1987	ABST	39.6	7.0	6.5	6.5	1.2	2.0	37.2	100.0
	YHT.	39.5	17.0	14.9	8.7	1.2	1.7	17.1	100.0

ensimmäisellä kierroksella. Tämä tutkimustulos on hyvin mielenkiintoinen, sillä Keskustan johto on useaan otteeseen pitänyt ruotsalaisten kannatusta Väyrykselle merkittävänä. (Liljelund 1989, 201—209)

Kahden erilaisen aluejaon välillä suoritettu vertailu osoittaa sen, minkä valideittitutkimuksetkin todistavat; vaihtoehtoinen aluejako vähentää puolueuskollisuuden vahvuutta. Tämä johtaa lisääntyneisiin äänisiirteisiin. Tosin tämä ero ei ole niin suuri, että vaihtoehtoisen aluejaon antamat tulokset (estimaatti) olisivat käyttökeltottomia. Vaihtoehtoisella aluejaolla suoritettu ekologisen inferenssin-analyysi osoittaa selvästi, kuinka heikko puolueuskollisuus Keskustapuoluella on pääkaupunkiseudulla ja Uudellamaalla. Samalla käy ilmi, että puolue on voimakkaasti lisännyt kannatustaan "Väli-Suomessa".

Vaihtoehtoinen aluejako osoittaa myös sen, että puolueiden väliset äänisiirtymät voivat kasvaa yllättävän nopeasti käytettäessä erilaisia aluejakoja. Vertaileva tutkimus antaa selviä viitteitä siitä, että ekologisen inferenssin metodi on hyvin vakaa Suomessa, eikä ole havaittavissa, että samankaltaisten puolueiden väliset äänisiirtymät olisivat korkeampia kuin hyvin erilaisten puolueiden välillä. Tämä viittaisi siihen, että käytetty metodi sopeutuu Suomen olosuhteisiin eikä siis tältäkin osin olisi ongelmallinen. Tämä yhteys on lähinnä näkyvissä vain SDP:n ja Kokoomuksen välillä, sillä Keskustapuolueen ja SMP:n välillä on ollut kyse todella suurista siirtymistä, mitä muutkin vaalitutkimukset tukevat (Oksanen 1985, 207—211). Tässä vaihe-

sa on vielä mahdotonta osoittaa kenen kustannuksella Suomen Keskusta tulee lisäämään kannatustaan, mikäli se ylipääntensä onnistuu siinä. Siirtymät SMP:n ja Keskustapuolueen välillä vähentyvät joka tapauksessa SMP:n kannatuksen supistumisen myötä.

Johtopäätökset

Yhtenä tutkimuksen päätavoiteista oli validioida ekologisen inferenssin metodi. Kyseisen metodin käyttäminen ei ole mahdollista ilman Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitoksella sijaitsevaa ekologista kunta-arkistoa, joka kattaa kaikki Suomessa käydyt vaalit vuodesta 1907. Tässä tehtävässä tutkimus on osittain ollut hyvin onnistunut. Jo aiemmin tiedettiin suomalaisilla vertailulla olleen korkea valideiteetti (Thomsen 1989, 20—24). Ekologisen inferenssin metodin antamia tuloksia verrataan vastaaviin haastattelu-tutkimuksiin. Ekologinen inferenssi ja haastattelu-tutkimus ei kumpikaan anna tulosta, joka olisi paikkaansapitävyydesään täydellinen. Mutta vertailemalla näitä kahta logikaal-taan erilaista metodia huomaamme, että mikäli ne täydentävät toistensa tuloksia, voidaan valideiteettia pitää korkeana.

Mutta poikittaisajot ja kunnallisvaaleille tehdyt ajot osoittivat, että metodi on käyttökelpoinen myös näissä tapauksissa, vaikkakaan niitä ei voi verrata haastattelututkimuksiin. Metodi sisältää tendenssin, jonka muualla on todettu yliarvioivan samanlaisten puolueiden välisiä äänisiirtymiä, mutta Suomen tapauksessa se ei näyttäisi olevan ongelma. Tutki-

mus ei onnistunut luomaan paremmin toimivaa vaihtoehtoista aluejakoa jo käytetyn tilalle. Tosin vaihtoehtoinenkin aluejako osoitti suhteellisen korkeaa validiteettia. Metodien validioiminen osoittaa, kuinka hyvin tämä metodi soveltuu äänestyskäytäytymistutkimukseen. Kokonaisuudesta voidaan todeta, että mitään suurempia poikkeamia varsinaisesta kaavasta ei ollut, paitsi kuntatasolla, jotka nekin olivat lähes merkityksettömiä.

Keskustapuolue ei ole paras mahdollinen esimerkki puolueesta, jolla olisi alhainen puolueuskollisuus, sillä puolueuskollisuus on Keskustassa vahvinta. Tosin keskustalla on samanlaisia tavoitteita kuin muillakin puolueilla; voittaa uusia äänestäjiä (myös nukkuvien puolueesta) ja myös pitää nämä uudet sekä vanhat äänestäjensä. Tämä ilmiö on selvästi nähtävissä ekologisen inferenssin avulla suoritetuissa tutkimuksissa.

Keskustapuolue saa suuriakin määriä uusia äänestäjiä nukkuvien puolueesta, mutta menettää samanaikaisesti myös tälle ryhmälle. Lähempi tarkastelu osoittaa, että Keskustan kannatus nousee suhteellisesti enemmän, jos äänestysvilkkauksen maassamme pysyy kohtalaisen alhaisena eli samalla tasolla kuin se tällä hetkellä on. Äänestysaktiivisuus ei saa laskea liian paljon, sillä silloin keskustalaisesti vahvat perusäänestäjäryhmät — maanviljelijät, työläiset ja toimihenkilöt — myös passiivoituvat samassa suhteessa tai voimakkaammin.

Keskustapuolueella on sitä vahvempi puolueuskollisuus mitä alhaisempi äänestysaktiivisuus on, tosin ottaen huomioon nykyisen äänestysaktiivisuuden tason. Jos naisten äänestysaktiivisuus lisääntyy ja miesten äänestysaktiivisuus samalla vähentyy, Keskustapuolue tulee menettämään kannatustaan, sillä keski-ikäiset ja vanhemmat miehet ovat puolueen suurin äänestäjäryhmä. Toinen tekijä, joka voi vaikuttaa Keskustapuolueen äänestäjäkentän kehittymiseen on se, kuinka uusi ”kriittinen” keskiluokka tulee äänestämään jatkossa. Tämä ryhmä on puolueelle hyvinkin tärkeä niillä alueilla, jolla sillä ei vielä ole varsinaista jalansija eli pääkaupunkiseudulla.

Viimeisimmät mielipidetiedustelut lupaavat Suomen Keskustalle suurempaa ääniosutta kuin aikoihin. Tosin elokuussa 1989 käyty keskustelu akselilla Väyrynen—Karjalainen—Koivisto voi tietenkin vaikuttaa keskustan suosion laskuun. Puolueen kannattajat ovat kuitenkin hyvin lojaaleja ja keskusta on pyrkinyt kääntämään tilanteen edukseen. Puolueen äänestäjien valintapäätöksen vaikuttavat päivänpolitiikkaa suuremmat kysymykset. Tilanne vaikuttaa luultavasti enemmän Väyrysen

mahdollisuuksiin tulla valituksi presidentiksi 1994.

Selvää kuitenkin on, että keskusta on onnistunut lisäämään kannatustaan vuoden 1987 ja 1988 vaalien jälkeen. Tämä asettaa Suomen Keskustan vaikeaan tilanteeseen: mikä tie puolueen tulisi valita? Kova oppositiopolitiikka, joka johtanee tulevaisuudessa punavihreään yhteistyöhön vai lisääntyvä yhteistyö oikeiston, lähinnä Kokoomuksen kanssa. Valinta tulee hyvin pitkälle määräämään Suomen Keskustan kannatuslukuja vuoden 1991 eduskuntavaaleissa. Tosin jo tässä vaiheessa on selvästi nähtävissä ECOL-ajojen mukaisesti, että keskusta löytää uusia äänestäjiä toisenlaisella politiikalla kuin mitä maamme hallituspuolueet tällä hetkellä harjoittavat.

Kaikki tulokset viittaavat siihen, että keskusta menettää enemmän ääniä Kokoomukselle kuin mitä se siltä saa. Tämä tosin muuttui vuoden 1988 kunnallisvaaleissa. Keskustapuolue lisäsi kannatustaan huomattavasti tutkitulla ajanjaksolla maan keskimmaisissa osissa ”Väli-Suomessa” ja erityisesti tämän alueen kaupungeissa. Keskustapuolueen äänestäjistä maamme kaupungeissa asui vajaat 10% vuonna 1966, mutta osuus on noussut vajaa 33%:in vuonna 1988. Tässä on otettu huomioon myös ne kunnat jotka eivät oleet kaupunkeja vuonna 1966, mutta ovat sitä nyt. Keskustan äänestäjistä siis yli 60% asuu vieläkin maaseudulla. Tämä muutos osoittaa mahdollisuuden poliittiselle läpimurrolle pääkaupunkiseudulla, missä puolue epäonnistui vuoden 1988 kunnallisvaaleissa.

LÄHTEET

- Berglund, Sten, Den finska kommunismens ekologi. En studie på data från perioden 1945—1983 luonnos 1987.
- Berglund, Sten, — Liljelund, John, The Impact of Electoral Reform in Finland, Paper at the 12th International Society of Political Psychology meeting in Tel Aviv, 1989.
- Duverger, Maurice, Political Parties. Their Organizations and Activity in the Modern State. Transl. by B. and R. North. Methuen. London 1967.
- Finlands Ekologdata-arkiv. Institutionen för allmän statslära. Helsingfors Universitet 1989.
- Hokkanen, Kari, Keskitie — suomalainen vaihtoehto. Kirjayhtymä. Vaasa 1976.
- Kuisma, Juha — Rusi, Alpo, Avaus Äärikeskustaan. Ari-paino. Saarijärvi 1980.
- Kääriäinen, Seppo, Keskustayhteistyö. Savon Sanomat. 12. 08. 1989
- Liljelund, John, Centerpartiet, väljarna och väljarvandringarna; En analys med ekologisk inferens., Licentiat-avhandling i allmän statslära vid Helsingfors Universitet 1989.
- Oksanen, Matti, Äänestäjien liikkuvuus sekä äänen ja kannatuksen siirtymät. Teoksessa Kunnallisvaalit Suomen poliittisessa järjestelmässä. Kunnallispaino. Vantaa 1985.

- Palmunen, Lauri, Maalaisliitto-Keskustapuolueen sisäisen areenan toimenpiteet puolueen vaikutusvallan säilyttämiseksi ja lisäämiseksi muuttuvassa yhteiskunnassa (1962—1975), Osa I: suuntautaminen vaaliareenalle. Turun yliopisto yleisen valtiopin pro gradu-tutkielma. Turku 1978
- Pesonen, Pertti, Political parties and the Finnish Eduskunta: Voters-Perspectives, Party Nominations, and Legislative Behavior. Tampere 1970
- Pesonen, Pertti, — Oksanen, Matti, The Parliamentary Election in Finland. Electoral studies, vol 2:3, 1983
- Punnonen, Olli, - Pirilä, Pekka, Maalaisliitto/Keskustapuolue 1906—1986. Tilasto- ja Taustatietoja Puolueen historiasta ja rakenteesta, Keskustan ja maaseudun arkiston julkaisu 1/1986. Helsinki 1986
- Siikala, Kalervo, Maalaisliiton perilliset. Keskustan ja maaseudun arkisto. Helsinki 1972
- Suhonen, Pentti, Äänestäjien siirtymävirrat. Teoksessa Pesonen, Pertti, Protestivaalit — Nuorisovaalit. Ylioppilastuki. Tampere 1972
- Thomsen, Søren, Danish Elections 1920-1979. A Logit Approach to Ecological Analysis and Inference. Politica. Århus 1987
- Thomsen, Søren, Berglund, Sten, Wörlund Ingemar, Assessing the Validity of the Logit Method for Ecological Inference. Revised version. Århus 1989
- Tuomikoski, Antti, Järjestö- ja vaalitoiminnan vaikutus Keskustapuolueen kannatukseen eduskuntavaaleissa. Valtio-opin lissensiaattitutkielma. Tampereen Yliopisto, Poliitikan tutkimuksen laitos. Tampere 1980.